

Златомир Златанов

Книга за
[не]българския
народ:
Ситуационистки
détournement

Златомир Златанов

Книга за (не)българския народ:
Ситуационистки détournement

София
2022
Самиздат

*Книга за (не)българския народ:
Ситуационистки détournement*
Златомир Златанов

© Златомир Златанов, автор
© Станимир Панайотов, редактор
© Ристо Алексовски, корица, предпечат, графично
оформление
© Поли Муканова, коректорка

ISBN 978-619-188-760-6

София
2022
Самиздат

Книгата е първоначално публикувана в: списание
Нова социална поезия (бр. 19, ноември 2019), <https://novasocialnapoezia.eu/2019/11/09/zlatomir-zlatanov-kniga-za-nebielgarskiia-narod-situatsionistki-d-tournement>.
Настоящият текст не е тъждествен с тази публикация.

СЪДЪРЖАНИЕ

I >	6
II >	26
III >	48
IV >	60
V >	72
VI >	88
VII >	100
VII >	116
IX >	122
X >	128
XI >	144
XII >	162
XIII >	174
XIV >	194
XV >	210
XVI >	230
XVII >	244
XVII >	250
XIX >	264
XX >	270
XXI >	280
XXII >	288
XXIII >	306

I.

Трябваше да се отклоня от магистрала Хемус (в началото на 90-те тя бе единствена), и в края на обходния път на излизане от Ботевград видях струпани край пътя ромски момичета с явното намерение да проституират, повечето малолетни, по-скоро със зорки погледи на монахини, фиксиращи не толкова собствените им нереализирани прегрешения, колкото евентуалните клиенти на греха, каквито очевидно липсваха.

И това бе наистина само намерение за проституиране преди реализирана проституция, каквото бе и намерението за демокрация, каквото бе и самото събитие – безконтактно.

Пътят на проституция още не бе канализиран, пътят на демокрация.

Само тези ефекти на намерение.

Този въпрос стоеше пред цялата нация – как да се произведе проституция, респективно демокрация, от хора, които не са възпитани в нейния дух? Нещо като видоизменение на парадокса на Жан-Жак Русо: Как конституцията да бъде оформена от хора, които не са оформени от нея? Начало на проваления първи път, който всъщност не съществува.

Einmal ist keinmal.

Броенето започва от две.

Това, което щеше да се случи, бе раздяла с фалшивата непосредственост на обектите и на хората (другарските отношения) в замяна срещу либидиналните инвестиции на консумативния порно-капитал и страстта по кодиране на знаци и стоки, за да се предоставим на абстрактната им манипулация.

Ние не можехме да знаем това.

Машината на времето, с която да се върнем назад, би ни разкрила, че промяната в крайна сметка е от аналогово към дигитално. Примерно, сегашната мания по селфита, посланието без код, само усилва страха от нереалност чрез фотографски съпорт.

Екзосоматизацията на оплетените с какви ли не виртуални джаджи тела е същото, окабелените поколения.

„Всяка генерация е отделна нация“ (Томас Джеферсън).

Но тогава, какви бяхме тогава? Може би това, по което сега носталгираме – непосредствена реалност, която всъщност е ретроактивно построение.

Днес ни насърчават да пътуваме свободно по света, да консумираме, да харчим, да бъдем ус-

пешни в най-неуспешната държава (failed state) на Европа.

Дори не схващаме, че консуматорските избори са заобикаляне на класови конфликти като терапевтична мярка, шопинг терапия. Хипермаркети и молове демонстрират най-тривиалното определение на капитализма като колекция от стоки, макар да са морфирали поточни линии от фордистки тип, карцериран паноптикум под наблюдение.

Дори вниманието се е превърнало в стока. Дори да не купят нищо, клиентите са изцедени и експлоатирани по собствена воля. Това е тяхната скрининг-експлоатация, докато в очите им се чете хедонистична депресия.

Консумирайки кода, ние възпроизвеждаме системата.

Собственото аз (self, ipséité, selbst) възпроизвежда в нарцистични селфита не желанието за реалност, а реалността на желанието да не бъде никога удовлетворено, цялостно, трансцендентно, а само безкрайно отлагано и незаситимо.

Докато днес пледират за прозрачно общество, офшорните зони биват програмирани с железен сталинистки код: там е новата суверенност на джунглата, ризоматичен рай.

Дезинтегративните понятия бяха на мода, но не и трансформативните политики. Всяка свързваща норма изглеждаше нелепа.

В плана на хуманитарните науки дезинтеграцията се свързва с постмодернизма и деконструкцията и тяхната амбивалентност бе прихваната и тук, но по един неусложнен начин.

Пространството на аномия и юридически вакуум спомогна да избуят единствено корупция и криминалност.

Истинска еманципация не се състоя, освен на криминалното различие.

Общото благо, останало недефинирано още от Аристотел, не е обект на политическа активност. Нито на репрезентация.

Най-малко демокрацията може да се обвърже с общо благо, тя изобщо не се интересува от него. Общото благо е сведено до изгубен обект – да изгубиш това, което никога не си имал.

Не демокрацията произвежда капитализъм, а точно обратното: в една ретардация или забавяне като скрито настъпление капиталът е принуден да се обзаведе с демократична притурка, нещо като Дисниленд.

Събитието съществува в маниера на своето изчезване. Тази точка на изчезване е предел, с кой-

то се стремим да се идентифицираме. По начало една възвишена дейност, според Лудвиг Витгенщайн, един мистичен опит, с който спекулират.

Но точката на изчезване най-често се подлага на безпомощни херменевтики, вместо на идентификация със симптома.

Събитията засимптомаяват нови зони на незнание. Университетският дискурс ги разчопля в досадни интерпретации. Вместо вяност към едно призрачно събитие, се предлагат истерични идентификации, те са партикуларни и прикриват партикуларни интереси. Политиките станаха несистематични и популистки.

Критичният усет разобличава новите позиции и опозиции, но само за да се разтвори в тях.

Всяка позиция търпи вътрешна опозиция. Така се спектрализират едни противостояния и антагонизми на вътрешно разцепени противници в спекулативно единство – колкото по-непримирими, толкова по-еднакви.

Политическото е невъзможно без първото разграничение между приятели и врагове. Но днес ние не знаем своите врагове. Прякото подчинение е отменено. А хегемонните преартикулирания на властта ни правят всичките съучастници. Или заложници.

Държавата се превръща в анекс към съответни партийни формации, които узурпират властта. Но всяка държава е на извънредното положение, едно състояние на спешност, където спешната помощ пристига винаги късно, за да завари политически мъртъвци. Извънредната държава днес е правило, а не изключение. И се оспорва не само нейната легитимност, но и всички останали легални форми на право и ред.

Примерно, детериториализирането, причинено от глобалния капитал, актуализира новите телурични сили на партизанина-терорист. Това е война извън правилата, безразборно избиване на заложници, тъй като всички сме заложници в мрежата на противоречиви хегемонии, които анексират света.

Един социален ред не може да съществува, без да произведе някакъв остатък, неподлежащ на асимилиране.

Във вътрешен план структурното насилие на държавата произвежда мизерията на излишните (тези, които Хегел нарича *Röbel*), с обещанието да ги измъкне оттам, в което никой не вярва.

Тероризмът е този външен остатък, симптом на глобалния капитализъм, към който се прилага хватката на фетишистко дезавуиране – може да е

имало колониализъм, но сега постколониалните злоупотребяват с това, най-радикалната част.

И това с дезавуирането е повсеместен феномен. Дефектиращите българи в една по начало дефектна демокрация са изкарани, че сами са си виновни за това положение. И разбира се, ще се намери и кой да им го натякне.

Невротичното повторение извайва в дрейфа си българския симптом – и там в смълчано самообезоръжаване на езика дори не се постига истинска тишина, само този неясен шум на политизирано битие.

Думите за произнасяне сякаш са нещо като трудова повинност, трябва нещо да се каже все пак и в казаното се зацепва необяснимо травматично наслаждение. Не говорим ли по същия начин за смъртта, сякаш изобщо не се отнася до нас?

Власт се упражнява върху свободни хора – това е урокът на Мишел Фуко, безполезен в зоната на беззаконие, аномия, недиференцираност.

Общността се е разпаднала. Ще се учудят ли на Русо, който твърди, че свободата се придобива чрез нови зависимости между индивиди и социално цяло?

Сега се изразяват другояче – сингуларизирани множества, работещи мрежи, уредби, като последните са нещо като Бахтиновите хронотопи.

Първо подчинението, после – свободата. Или обратното – първо свободата, после – подчинението. А какво, ако и двете неща са еднакво изначални?

Събитието плурализира много начала и пре-започвания в неизчислимата множественост на логически бунт.

Какво бе участието на работници и селяни в демократичните промени? Много слабо, моментни прищевки и избухвания на недоволство, изнурителни последствия.

Масовидното трябваше да се сингуларизира (*vereinzelt* според израза на Хегел), но това не бяха креативни и политически грамотни сингуларности, а тълпи, рояци, социопатия. Спусъкът беше дръпнат, но и откатът не закъсня, описван като трезвото утро на другия ден, студената себична калкулация, завръщане на изтласканото и т.н.

Новостите се показваха откъм реакционната си страна. Трябваше да се появят сингуларизирани масовидности на нови колективи, политически и публични тела, но вместо това обществената тъкан бе разрушена, цели прослойки изчезваха, емиграцията набираше сила.

Но шансът за демократични промени все пак бе форсиран като безпрецедентно преоценяване

на бившия режим и като претенция за нови форми на политически живот, нова феноменалност с подчертан интензитет. Първоначалните последиствия бяха опустошителни, разпад и хаос. Дори Ален Бадиу в първите си отзиви след разпадането на Източния блок пишеше за едно тъмно бедствие, за разделителния синтез между ентузиазъм и *ressentiment* и т.н.

Имаше оценяване, преоценяване и подценяване. Витаеше страхът пред липсата на стопираща точка. Но такава точка винаги има, някакъв инвариант, спрямо който преценяваме успеха или провала на постсъбитийните последиствия.

Например егалитарният момент. Видиотени от терора на братство и равенство, източните хора пледираха за своите уникални сингулярности посред разгара на едно сингулярно събитие. Хората не искаха да строят завод и да се обичат като братя. Фанатизираните десни обявиха, че връщат справедливото неравенство. Егалитарният момент бе зачеркнат, но като неотменим инвариант той маркира степените на провалена си реализация, колкото да схванем – едно горчиво усещане – какво означава еднакво неравенство за всички.

Свалянето на стария диктатор не бе събитие, а само спусък, подтик за отпушване на ситуацията.

Какво бе протекло? Неясна несъстоятелност, недиференцирани съдържания и идеи. По думите на Тодор Живков, които чух лично от неговите уста в резиденция „Бояна“ – „сега ще изплува мръсната пяна“.

Това ли е истината? Истината се изважда от обстоятелствата, в които е произведена – социални, психологически, когнитивни. Ако нещо е универсално и истински истинно, то не може да бъде сведено до простия заден план, на който сърфира. Всякакъв сорт аргументи *ad hominem*, търсеци да делегитимират истината, са погрешни. Истините са вечни, макар понякога отсъстващи от ситуацията. Истината е случващото се в историята, но като извадена от нея.

Накратко, събитието 10 ноември 1989 г. бе замислено да се реализира в държавната рамка – смяна на едни партийни елити с други, независимо какви. Може би текучествени смесени групи по маниера на Жан-Пол Сартр. Но събитието експанзира, разрасна се, последиците превишиха причините в събитие на демокрацията.

Но демокрацията е празно означаващо с прекалено много изисквания и претенции към своя референт, тоест субстанциално съдържание, тоест липсата на такова. Не може другояче – демо-

крацията е единствен режим, който се опълчва срещу собственото си основаване, периодически причинява умишлено своя разпад по време на избори, например.

Твърде софистицирана схема, за да издържи.

И се получи ново хиазмично превъртане – последствията затиснаха причините. Демокрацията се оказа виновна причина за всички беди, приписвани преди на тоталитаризма.

Събитието се оказа подменено с един от своите ефекти – предателство спрямо демокрацията. Още по-лошо, предателство спрямо комунистическата идея, комунистическия момент, който присъства явно или скрито във всяка обществена уредба. И сякаш натам бе насочена цялата злоба и ярост – да унизиш комунистическата идея, преиначена от един псевдо-комунистически режим.

И завръщането на изтласканото не закъсня, макар и под формата на друга ерзац-носталгия по тоталитарното минало.

Истините на демокрацията нямат нищо общо с държавни визии и със стабилно състояние на нещата – в своята събитийна локализация те само привидно биват потушавани от софистическата тирания на езика и от политическия жаргон.

Българското е един микс от митологизирани събития и натурална възприемчивост.

Новото, вкарано от събитието, се оказва вторично спрямо идентичностното, което принадлежи на стария трансцендентал, една мобилност на стационарна основа. Колебанията около номинирането могат да продължат. Събитието, например, причини някакъв вид постсоциалистически капитализъм – ужасяващ конгломерат от грешките и на двата режима.

Но какво означава стоически да се задържиш при празното означаващо на демокрацията, на празни ясли? Ето какво – събитието трябва да бъде разпознато като несводимо във висша степен към контекста на изникването си.

Истината – да бъде третирана като фундаментално несъизмерима с наличното знание.

Субектът трябва да оперира независимо от случайните характеристики на прекалено човешкото в индивида.

Има две възможни процедури на вярност (*fidélité*) към събитието: първо, догматична, позволяваща събитийните множества да бъдат абсорбирани вътре във фактическата ситуация, чийто закон е състояние (*state*), държава, самоиндексиращ се трансцендентал, и второ, генерична вярност, която остава вярна на неизчислимата плодовитост на самото събитие, инжектиращо

ситуацията с неизброима безкрайност на множествености, и вярност процедираща като несъществуваща (inexistent) процедура, близка до чистия шанс.

В мястото между неекзистиращо и неразлично би трябвало да е разставен субектът, но загрижен за неотложната си политическа идентификация, той се оказва въввлечен в съвсем други неща, актуални решения, да ги наречем.

Само каква заблуда! Събитието продължава да се изплъзва по тънката линия между неразлично и неразрешимо, това, което наричат преход, продължаващ и досега.

Силите на аномалното събитие са генеративни, но и сдържачи.

Те причиняват една а-сигнификационна експресия извън пропозиционалната логика на истинско и фалшиво, казано на дельоззиански език.

Сингуларните условия за аномалия са контра-условията на абсурдност, но по различен начин от постмодерността. Тоест, те не произвеждат излишък на сигнификация, а нещо като потенциална свръх-сигнификация, тоест експресия.

Тази експресия не означава нищо, но тя не е експресия на нищото. Тя дава израз на полевите

условия, които са я въздигнали, и на потенциала, съдържащ се в нейното случване.

Имаме работа с онтологически феномен на свръх-а-сигнификативна експресивност, предварваща и следваща колективните субекти с нейния неразгърнат потенциал.

Ние сме в означения свят, но неозначената експресия/изразителност ни залива отвсякъде.

Това, на което доктрината на събитието ни учи е, че цялото усилие е насочено към следване на събитийните последствия, а не в прославата на самото събитие.

Няма ангелически вестител на събитието, нито герой.

Поради това интервенцията трябва да избягва всички опити да абсолютизира събитието, да прави от него обект на почитание. Абсолютизирането на събитието е източник на зло. Събитието понякога е относителен източник на новост за ситуацията, само обещание за нещо ново, но по-важно е да се следват неговите последствия. Бадиу нарича такова следване вярност (*fidélité*). Във възможно най-прости термини верността почива на етическата максима „Продължавай“ („Keep going“).

Ясно е, че едно събитие винаги е условие за истина. Условието за нова истина е условие за

ново движение от партикуларното към универсалното или генеричното. Но събитието не е истината само по себе си. Едно събитие е отваряне във възможността за истина. То е отваряне на възможността за създаване на нещо, което е отвъд партикуларността на света.

Истината е вътре в света като произведение на изкуството, една изключителна поема, научно изобретение, политическа революция. Истината включва конкретни мъже и жени, действащи спрямо нещо, което е отвъд партикуларността на света и което може да бъде разбрано от гледната точка на друг свят.

И защо? Защото истината е нещо, което е във връзка с битието, а не само с релативната функция на идентичност. Трябва да имаме нещо, което се случва и което е внезапна конвергенция на екзистенция и битие. И това е сингуларна промяна.

Ужасът от пустотата лежи в сърцето на битието от несъстоятелни множества. Там няма събития. Ако има събития, те се случват на екзистенцията. И ние трябва да демонстрираме вярност към събитието, а не към неговия симулакрум, който регулира своето скъсване със ситуацията не чрез универсалността на пустотата, а чрез за-

творената партикуларност на абстрактно множество – бивши комунисти, сини демократи, цялата менажерия.

Обществото е селектирана посредственост. Как иначе би било възможно да се говори за елити? И как иначе тези елити биха имали самочувствие да се обърнат към нас, да ни обвиняват в бездействие и летаргия?

Само че ние сме тези, които продължават да износват събитието, неговата свръхекспресивност като симптоматично смълчаване. Ние, мълчаливите мнозинства: настоявам на това. Докато елитите поддържат същото надменно отграничаване, както го правеха комунистическите елити, дори още по-нескрито и демонстративно. Ние се сингуларизирахме в линии на бягство, които не означават отстъпление, а по-скоро презрение към всяка налагана форма. Именно тази сингуларна мощ, навързана днес във виртуални мрежи, е новият политически фактор извън идентичност, извън хегемония и вождизъм.

Как сингуларизираните множества да се композират в полето на общото (common)? Това са актуалните политики. Но тук тръбят за българската идентичност под заплахата, което се превръща в реакционен аргумент. Ние си имаме работа

с неидентичностни субекти. Ние сме против да бъдем класифицирани и подвеждани под нови йерархии.

Човешкото съзидание и креативност стоят по-високо от абстрактния труд под диктовката на капитала. Нашите сингуларности стоят по-високо от държавния апарат. Куриозното е, че за такова хаотично-креативно композиране се иска дисциплина повече от всякога, както пледира Бадиу.

Можем ли да схванем това? Вместо дисциплина получихме криминална разпасаност. Вместо творчески *ressentiment* – сляпа индивидуализация. Смени се и управленската парадигма. От откровено неразбиране между елити и маси до перверзен популизъм, където управляващите заеха поза на слуги на други слуги.

Но микрологическото ларвено съзряване на сингуларното винаги взема връх в един живот, иманентен на себе си. Обществото на спектакъла засега успява да каптира тази плашеща креативност и да я деполитизира.

Всичкото това търсене на талантите на България и освобождаване на писателя в себе си, кулинарните състезания и игрите на щастието като вид биополитически контрол – това са капиталистическите представи за дисциплина.

Сингуларното трябваше да си наложи особена дисциплина извън масовидните тоталности и управленчески схеми и хегемонии, извън идентификационните маркирания. Но сингуларното постоянно се проваля в иманентното благо. Именно в биополитическото измерение на сингуларна немощ се крие тайната за провала на комунизма.

Капиталът сякаш се справя по-добре с декомпозирането не само на съсловията и предишната общност, но и на самия свят. Ние си имаме работа с един свят в декомпозиция. Ние трябваше да превърнем ретроградните форми на тоталност в мигриращи констелации. Не чрез надменно знание, спуснато отгоре, а чрез постоянно творене вътре от иманентността на живота, като на тази деляозианска иманентност не трябва да се гледа като на негативна тоталност, невъзможна за превъзможване, нито като снета във фалшиви синтези.

Крайните синтези са убежище на консервативни гнезда, които мътят едно и същото.

Крайните заключения, че народът е такъв и такъв, българското такова и такова – с диктатурата на предикати трябваше да бъде приключено.

Но се случи обратното. Социалистическият човек бе изличен само за да бъде изместен от

фалшиви претенденти.

Ние се освободихме от тоталитаризма, но не и от фетишизма на тоталността, на реифицираните точки и репрезентации под маската на партии, лидери, елити, конспиративен фон и тъмни сили, популистките перверзии и виктимизации на homo sacer.

Декласираните сега блуждаят в зона на тотална асоциалност.

Сингуларностите, ситуирани в спинозистки множества (multitudes) в полето на общото (Антонио Негри), този био-сироп на експерименти и случайни смеси продължава да изглежда утопичен. Но именно състоянието на социален хаос и неразличимост е благодатната зона, която произвежда сива икономика, криминализация, секретни йерархии, обсценност.